

DOI: <https://www.doi.org/10.36719/2789-6919/08/108-112>**Təhminə Rafiq qızı Verdiyeva**

Bakı Slavyan Universiteti

Magistrant

tehmene_103@mail.ru

**AZƏRBAYCAN TELEVİZİYA JURNALİSTİKASININ
YARANMA TARİXİ VƏ MÜASİR DURUMU****Xülasə**

Jurnalistika informasiya və məlumatların toplanması, işlənməsi və auditoriyaya çatdırılmasıdır. Jurnalistikanın dörd informasiya vasitəsi var. Onlardan biri televiziya. Televiziya cəmiyyətin inkişafında ən mühüm amillərdən biridir. Azərbaycan telejurnalistikasının tarixi çox zəngindir. Bu haqda məqalədə çox məlumatlar var. Televiziya jurnalistikanın spesifik bir sahəsi və aparıcı qoludur. Məqalədə əsas məqsəd televiziyanın yaranmasını və bu gün necə inkişaf etməsini araşdırmaq, təhlil etməkdir. Həmin məqsədə nail olmaq üçün təqdim edilən dissertasiya işində qarşıya konkret vəzifələr qoyulmuşdur.

Açar sözlər: *jurnalistika, televiziya, televiziyanın cəmiyyətdə rolu, məlumat azadlığı, keyfiyyətli verilişlər*

Tahmina Rafiq Verdiyeva**THE HISTORY OF AZERBAIJAN TV JOURNALISM AND TODAY'S JOURNALISM****Abstract**

Journalism is gathering, processing, and dissemination of news and information related to the news to an audience. There are four information means journalism. One of them is television. Television is one of the most important factors in the development of society. The history of Azerbaijani television journalism is very rich. There is a lot of information about this in the article. Television is a specific field and a leading branch of journalism. The main purpose of the article is to study and analyze the origin of television and how it develops today. In order to achieve this goal, the dissertation set specific tasks.

Key words: *journalism, television, the role of TV in society, freedom of information, qualitative programs*

Giriş. XXI əsr bəşər tarixinin inkişaf mərhələləri içərisində inqilabi dəyişiklərə, müxtəlif sahələrin müasirləşməsinə, texnologiyanın inkişafına şərait yaradan bir əsr oldu. Bu əsr informasiya sənayesinin qurulmasını təmin edən səciyyəvi xüsusiyyətə malikdir. Cəmiyyətin ayrı-ayrı sferalarında informasiya və telekommunikasiya texnologiyalarının geniş vüsət alması müsbət dəyişikliklərə səbəb olub. Bəşəriyyətin həyatında informasiyanın əldə edilməsi, istehsalı, ötürülməsi və qiymətləndirilməsi bütün tarixi mərhələlərdə mühüm əhəmiyyət kəsb edib. Buna görə də XXI əsrdə informasiya bütün sahələrdə önəmli rol oynadı.

Ötən əsrin 80-ci illərindən qurulmağa başlayan informasiya cəmiyyəti qısa zamanda dinamik inkişaf tempi ilə insanların həyatına nüfuz edib. Siyasi-iqtisadi, ictimai-mədəni sahələrdə də biliyin əhəmiyyəti özünü qabarıq şəkildə göstərib. Ayrı-ayrı dövrlərdə min illər boyu davam edən cəmiyyətin formalaşması və təşəkkülü prosesi informasiyanın formalaşma istiqamətini müəyyənləşdirib. İctimai sahələr olan informasiya cəmiyyəti, informasiya növlərinin istehsalı, işlənməsi, ötürülməsi, saxlanılması və bunun üçün tələb olunan texnoloji vasitələr sürətlə inkişaf edir və digər sahələrin də inkişafına zəmin yaradır. Bu səbəbdən irəli gələrək həmin sahələr təkanverici qüvvə rolunu oynayır. Eyni zamanda, informasiya ilə əlaqədə olmayan biznes sahələrindəki işgüzarlığın və səmərəliliyin artırılmasında da müstəsna xidmətlər həyata keçirərək strateji rəqabətin artmasına gətirib çıxarıb. Açıq cəmiyyətin qurulmasına şərait yaradan cəmiyyətin informasiyalaşması müxtəlif prinsipləri ortaya qoyur: burada ədalətlik, şəffaflıq fərqli fikirlərə hörmət prinsipləri əsas meyar hesab olunur. İnkişafın göstəricilərindən biri də sağlam rəqabət mədəniyyətinin formalaşmasıdır. Cəmiyyətin inkişafında və

maariflənməsində Kütləvi İnformasiya Vasitələri (KİV) özünəməxsus rola malikdir. Bununla yanaşı, dövrünün aynasına çevrilən kütləvi informasiya vasitələri jurnalistikanın bütün sferalarda özünü göstərməyinə şərait yaradan ən böyük amildir. Bir sözlə, hər kəs bu şəffaf aynaya baxaraq həqiqətləri öyrənir, maariflənir və əylənir. İnsanların diqqət mərkəzində olan ölkə daxilində, eləcə də ölkədən kənarında baş vermiş hadisələr bütün dövrlərdə müxtəlif vasitələr sayəsində öyrənilib. Kütləvi informasiya vasitələri (KİV) yarandıqdan sonra isə bu hadisələri cəmiyyətə çatdırmaq vəzifəsini onlar yerinə yetiriblər. Bu vəzifə yalnız baş verən proseslər haqqında məlumat verməklə bitməyib. İctimai-siyasi hadisələri analitik təhlil etmək kütləvi informasiya vasitəsinin əsas vəzifələrindən biridir. KİV-in tamaşaçı, dinləyici və ya oxucu auditoriyasına necə təsir etməsi, həmin vəzifənin necə icra olunması isə müxtəlif araşdırmaların mövzusu olub. Kütləvi informasiya vasitələrinin yaranması dünyada uzun tarixi bir yol keçib.

Məlumatlandırmaq – cəmiyyəti informasiya ilə təmin etmək və insanlara yetəri qədər informasiya aşılaman funksiyası KİV-in ilkin funksiyasıdır. Baş verən hadisələr insanların daim maraqlı dairəsini əhatə edir. Bu səbəbdən irəli gələrək həmin marağı əsas tutan KİV buna laqeydlik göstərməyərək öz vəzifəsini həyata keçirmiş olur. Cahangir Məmmədli “Jurnalistikaya giriş” kitabında bu funksiyaya barədə yazır: “Təsəvvür edin ki, hansısa qəzet, yaxud telekanal informasiyadan imtina etmişdir. Bu qəzetin oxucusu, bu telekanalların auditoriyası güclü xəbər xidməti təşkil etmiş digər qəzet və telekanallardan mütləq sayca xeyli aşağı olacaqdır” [Məmmədli C.Ə., 2001, s. 146].

Maarifləndirmək – Maarifçilik işi jurnalistikada müxtəlif vasitə və üsullarla həyata keçirilərək analitik janrlarda, xüsusilə də publisistikada özünü daha qabarıq şəkildə göstərir.

Əyləncə - Əyləncəni tam şəkildə anlamaq və ifadə etmək üçün professor Cahangir Məmmədlinin fikrinə nəzər salmaq yerinə düşər: “Ən yaxşı əyləncə funksiyası “əyləncə-qavrama” üsulu ilə həyata keçirilir” [Məmmədli C.Ə. 2001, s. 219].

Azərbaycanın milli mənəvi dəyərlərinin qorunmasında, onun dilinin, ictimai həyatının inkişafında televiziyanın rolu böyükdür. 90 il bundan əvvəl 1926-cı il noyabrın 6-da Azərbaycan radiosu fəaliyyətə başlayıb. O gündən sözügedən tarix radio işçilərinin peşə bayramı kimi qeyd olunur. Azərbaycan televiziya radiodan 30 il sonra, yəni 1956-cı il fevralın 14-də fəaliyyətə başlayıb. Azərbaycan dövləti və ölkəmizin milli mənəvi dəyərlərinin qorunmasında, onun dilinin, ictimai həyatının inkişafında cəmiyyət keyfiyyətcə yeni inkişaf dövrünü yaşayır, ictimai həyatın bütün sahələri yeniləşir, dünya standartlarına cavab verən informasiya-kommunikasiya texnologiyaları tətbiq olunur, insanların rifahı yüksəlir. Vüsət alan inkişaf prosesləri təbii olaraq, kütləvi informasiya vasitələrindən də yan keçməyib. Azərbaycanda demokratik mediasistem 1980-ci illərin sonundan yaranıb, 1990-cı illərin əvvəllərindən isə ümummillət lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi ilə öz inkişafında yeni vüsət alıb. O dövrdə fəlsəfi-nəzəri fikirdə qeyd olunurdu ki, “əhalinin şüurlu təbəqəsinə xidmət edən insanların təfəkkür mədəniyyətini inkişaf etdirən, həqiqətən millətin tərəqqisinə xidmət edən mətbuat, TV yaratmaq vacib bir işdir”. Bunu nəzərə alan Heydər Əliyev göstərirdi ki, “müstəqil, demokratik və hüquqi dövlət quruculuğu prosesini yaşayan Azərbaycan dövlətinin ictimai-siyasi həyatının bütün sahələrində olduğu kimi, mətbuat və informasiya sahəsində də demokratiya prinsiplərinə dönmədən əməl olunur”.

XX əsrdə ikinci dəfə müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycanda demokratikləşmə milli inkişafın vacib faktoru kimi strateji seçim və dövlət siyasətinin prioritetinə çevrilib. 1995-ci ildə qəbul edilmiş müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası insan hüquqlarının, fikir plüralizminin, söz və məlumat azadlığının, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının formalaşdırılması və inkişafına etibarlı zəmin yaradıb. Azərbaycanda kütləvi informasiya vasitələrinin, xüsusilə televiziya və radio kanallarının inkişaf tarixi göstərir ki, onlar Azərbaycan ədəbi dilinin yaranması və inkişafında, xalqımızın maariflənməsində, mədəniyyətimizin, milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliğində, dünya azərbaycanlılarının birliyi və həmrəyliyi ideyalarının yayılmasında əvəzsiz rol oynayıblar. Müstəqillik dövründə Azərbaycanda teleradio yayımı böyük inkişaf yolu keçib, nəzərəçarpacaq uğurlar əldə edib. Cəmiyyətdə liberal dəyərlərin, demokratikləşmə prosesinin dərinləşməsi, həmçinin fikir plüralizmi, söz və məlumat azadlığının güclənməsi media qurumlarının müstəqilliyini, sərbəst fəaliyyətini şərtləndirən mühüm amillər olublar.

Televiziya insanın minillik xəyalı, arzusu, onun istəklərinin gerçəkləşməsidir. Çünki hər şeyi uzaqdan görmək və göstərmək istəyi hələ min il əvvəllər yaranıb, bəşəriyyətin bu istəkləri qədim yunan əsətlərindən tutmuş əfsanəvi Şərq nağıllarınadək bütün xalqların yaradıcılığında öz əksini tapıb. İnformasiya cəmiyyətini, informasiya növlərinin istehsalı, işlənməsi, ötürülməsi, saxlanması və bunun

üçün tələb olunan texnoloji vasitələrin məcmusu olan ictimai sahə kimi dəyərləndirmək mümkündür. Sürətlə inkişaf edən bu sahə, digər sahələrin də inkişafına zəmin hazırlamaqla bərabər, təkanverici qüvvə rolunu da oynayır. Eyni zamanda, informasiya ilə əlaqədə olmayan digər biznes sahələrindəki işgüzarlığın və səmərəliliyin artırılmasında müstəsna xidmətlər həyata keçirir. Bu da strateji rəqabətin artmasına gətirib çıxarır. Sağlam rəqabət mədəniyyətinin formalaşması, cəmiyyətin bütün sahələrindəki dinamik inkişafın göstəricilərindən biridir [Şahverdiyev A. 2006, s. 227].

Dünyada KİV-in yaranması uzun bir tarixi yol keçib. Televiziya sintetik sənət sahəsidir: burada həm ədəbiyyata, həm təsviri sənətə, həm teatra, həm kinoya, həm də musiqiyə aid olan keyfiyyətlər özünü göstərir. Bu televiziyanın təbiətidir. Bu gün texnoloji inkişafı və geniş yayım imkanları ilə böyük nailiyyətlər qazanmış Azərbaycan televiziyası mövcud tərəqqiyə nail olmaq üçün uzun bir yol keçib. Ölkəmizdə televiziyanın inkişaf tarixini bir sıra mühüm əlamətlərə görə fərqləndirmək olar:

1) Lazımi texniki səviyyənin yaradılması, kütləvi verilişlərə başlamaq və yayımın təkmilləşdirilməsi;

2) Kütləvi kommunikasiyanın xüsusi növü kimi televiziya sisteminin idarə olunmasının və fəaliyyətinin təşkili, ekran yaradıcılığının spesifik sahəyə çevrilməsi və telepublisistikanın formalaşması;

3) Televiziyanın cəmiyyət həyatına təsirinin güclənməsi və jurnalistikanın təməl prinsiplərinin ön plana çəkilməsi; [Babayev N.H., 1972, s. 269].

Məhz bu prinsiplə əlamətlərə görə Azərbaycan televiziyasının inkişaf tarixini üç dövrə bölmək olar:

I. Başlanğıc dövr (1953-1960-cı illər);

II. Kütləvi verilişlər dövrü (1960-1980-ci illər);

III. İctimai həyata nüfuzun güclənməsi dövrü (1980-ci ildən bugünədək);

KİV-in bu sahəsi ənənəvi jurnalistika ilə ekranın ifadə vasitələrini özündə birləşdirərək gerçəkliyin özünəməxsus şəkildə ifadəsinə nail olur. Jurnalistika faktı kimi televiziya gerçəklik haqqında informasiyanı görüntü (təsvir), söz və səs effektlərinin köməyi ilə tamaşaçıya çatdırır. Bu zaman təsvir və canlı insan nitqi vasitəsilə hadisənin audiovizual obrazını yaratmaqla tamaşaçını bir növ hadisənin iştirakçısına çevirmək keyfiyyəti televiziyanın əsas xüsusiyyəti kimi özünü göstərir. Əslində bu məqam televiziyanı başqa kommunikasiya vasitələrindən (qəzet, kino, teatr və s.) fərqləndirən əsas cəhətdir. Ona görə də bu sahədə televiziya sənətinin sinteziminə, teleyayım prosesində yaradıcılığın kollektiv xarakterinə, əsas yaradıcı peşələrə, onların funksiyaları və televiziya verilişinin yaranması prosesində qarşılıqlı fəaliyyətə, müəllif (reportyor, müxbir, şərhçi, icmalçı, ssenarist), redaktor, rejissor, operator, rəssam, diktor və s. işinin xarakterinə xüsusi diqqət yetirmək lazım gəlir. Televiziyanın kütləvi informasiya vasitələri sisteminə daxil olması bəşər həyatına inqilabi dəyişikliklər gətirdi, insanların çox uzaqlarda baş verən hadisələri əyani görmək imkanlarını artırdı. İkinci dünya müharibəsindən sonra planetdə gedən siyasi proseslərdə və informasiya müharibəsində televiziya həlledici rol oynadı. Televiziyanın vizuallıqla bağlı olan spesifikasiyası, onun ekranlılığı, hər şeydən əvvəl, qavrayış şəraitinin və xarakterinin müəyyənləşməsinə öz təsirini göstərdi. Televiziya qavrayış və sürətini tamaşaçıya özü diqqət edir. Mətbuatla müqayisədə televiziya informasiyanın (geniş mənası) tez keçiciliyi onun çatışmayan cəhəti kimi qiymətləndirilməməlidir. Bu da faktıdır ki, televiziya tamaşası diqqətinin həmişə bütünlüklə ona yönəldilməsini tələb etmir. Bir sıra hallarda tamaşaçılar ekrana əsas məsğuliyətləri və ya söhbətləri fonunda baxırlar. Televiziyanın funksiyalarını belə qruplaşdırmaq olar:

a) İnformasiya;

b) əyləndirmə (rekreativ) və s.

Cəmiyyətdə yönəldici, əlaqələndirici, mühüm vasitəçi rolunu oynayan televiziya yayım imkanları, üstünlükləri və əhatəliliyi sayəsində əhəmiyyətli fəaliyyət göstərir. İctimai nəzarəti əlində saxlayan televiziya yayımı informasiyanın qavranılmasına xüsusilə diqqət edir [Vəliyev Ş.Q. Azərbaycan ədəbiyyatı və mətbuatından araşdırmalar, 2006-2010, Bakı, Elm və təhsil, 2011, s. 106-107].

Televiziya yayımı ilk günlərdən iki qismə – ictimai-siyasi və bədii yayıma ayrılsa da, hazırda televiziya təcrübəsində aşağıdakı yayım tiplərini müəyyənləşdirmək olar:

1. İnformasiya (xəbər) proqramları;
2. Publisistik proqramlar;
3. Mədəni-maarifçilik və elmi-tədris proqramları;
4. Bədii-əyləncəli proqramlar;
5. İdman proqramları;
6. Reklam proqramları;

Tədqiqatçılar televiziyanın gerçəyin, aktual hadisələrin, ayrı-ayrı sosial qrupların praktik fəaliyyət nəticələrinin, sosial qiymətinin kütləvi şüura translyasiya sistemini özündə ehtiva etdiyini deməklə, yayım fəaliyyətinin əsasını kütləvi şüura təlqini təşkil etməsi fikrini təsdiq edirlər. Bu gerçəklə razılaşıaraq, televiziyanın təlqin etdiyi materialın dəyərlərin mahiyyətinə tabe olmasını yayımçılar qarşısında vacib şərt kimi qoymaq hesabına anomaliyaları sığortalamaq olar [Zeynalov N.N., 1974, s. 57-58].

Televiziya milyonlarla insana təsir edərək onların dünyagörüşünü biçimləndirir, sosial-siyasi və mədəni baxışları təyin edərək yönəldir. Televiziya təkcə məlumatverən, xəbəryetirən deyil, həm də ev əyləncəsini quran vasitədir. Bütün sosial qruplara, yaşlara ünvanlanan yayım evdə hər kəsi öz ətrafına toplamaq məqsədi daşıyır. Məhz bu da onun sosial, kulturoloji, bədii əhəmiyyətini artırır, qoyulan tələbləri qaldırır [Məhərrəmli Q.M., s. 128].

Nəticə. Tədqiqat işində aktual mövzu olan Azərbaycan televiziya jurnalistikasının yaranması və bu günü araşdırılıb. İki fəsilədən ibarət olan tədqiqat işinin birinci fəslində, əsasən, Azərbaycan televiziya jurnalistikasının yaranması, Azərbaycanda televiziyanın yayıma başlaması, jurnalistikanın spesifikasiyası, televiziya yayımının əsasları, efir yaradıcılığının forma və məzmunu, texniki televiziya yayımının əsasları barədə məlumat verilir. Müəyyənləşdirilib ki, Azərbaycanda televiziya nə zaman yarandı. Azərbaycanda televiziyanın yaranması televiziya jurnalistikasının əsasını qoydu. Bununla yanaşı, televiziyanın yayıma başlaması tarixi öyrənilədi. Yayımın əsasları, televiziya jurnalistikasının spesifikasiyası araşdırılıb. Texniki televiziya yayımının əsasları barədə öyrənilədi. Aydınlaşdı ki, Azərbaycan televiziya jurnalistikasının yaranması bütün sahələrə müsbət təsir göstərdi. Bu kütləvi informasiya vasitəsi ictimaiyyətlə əlaqədə olan ən geniş yayılmış vasitəyə çevrildi. Efir yaradıcılığının forma və məzmunundan bəhs edərək, bunun televiziya jurnalistikasında nə qədər önəmli bir proses olduğu öyrənilədi. Televiziya yayımında hansı prosedurlara diqqət etmək lazım olduğu müəyyənləşdirildi. Burada rejissor işi, montaj, operator və s. kimi peşələrin hansı işləri görməsini və bunun yayıma necə təsir etdiyi haqda bildik. Azərbaycançılıq ideyasının təbliğ edilməsində, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunmasında, Azərbaycan dilinin, mədəniyyətinin, ölkəmizlə bağlı tarixi həqiqətlərin yayılmasında televiziyanın mühüm rolundan danışıldı. Yeni dövrün tələblərinə uyğun olaraq cəmiyyətin aktual problemlərinə diqqəti artırmaq, tamaşaçıların və dinləyicilərin informasiya tələbatını ödəmək, müxtəlif peşə sahibi, həmçinin sosial təbəqədən olan insanların zövqünə, maraqlarına cavab verən proqramlar hazırlamaq televiziya qurumlarının fəaliyyət sferasının ən əsas əlamətləridir. Həmin qurumların fəaliyyət işi araşdırılıb.

Dissertasiya işinin ikinci fəslində isə Azərbaycan televiziya jurnalistikasının bu günü, müasir dövrdə olan hazırkı vəziyyəti haqqında məlumatlar yer alıb. Burada müxtəlif mətbuat orqanlarından götürülmüş nümunələrlə müasir dövrdə ictimai-siyasi hadisələrin necə təhlil olunduğu göstərilir. Həmçinin müasir dövr televiziya jurnalistikasının yaradıcılığının nəzəri əsasları, Azərbaycan televiziya jurnalistikasının proqram tipologiyası barədə müxtəlif araşdırma məlumatları əksini tapıb. Müasir dövrdə Azərbaycan tamaşaçısı ölkəmizdə, o cümlədən dünyada baş verən hadisələr, proseslər haqqında televiziyalardan obyektiv formada, yüksək peşəkarlıqla, hərtərəfli olaraq şərh edilən informasiyanı keyfiyyətli verilişlər, proqramlar sayəsində öyrənir və bu baxımdan maariflənməyə doğru can atır. Müasir dövrdə hansı proqramlara üstünlük verilir, o cümlədən hansı verilişlər insanların diqqətini cəlb edə bilər. Dissertasiyanın ikinci fəslində bu kimi suallara cavab axtarılıb.

Məqalədə Azərbaycan televiziya jurnalistikasının inkişaf tarixi haqqında danışılıb, həmçinin bu günü haqqında müxtəlif mülahizələr qeyd edilib. Ümumilikdə götürüldükdə isə tədqiqat nəticəsində müəyyən oldu ki, Azərbaycanda televiziya jurnalistikası sahəsi yüksək səviyyədə inkişaf edir. Bunun səbəbi isə müasir dövrdə yeni media platformalarının yaranması və onların həm az maliyyə tələb etməsi, həm sürətli və hər zaman əlçatan olmasıdır. Sosial şəbəkələr, onlayn televiziyalar, elektron KİV-lər, bloqlar və s. yeni media alətləri yaranaraq ictimaiyyətin onlarla əlaqəsini asanlaşdırır, həmçinin qısa zaman ərzində nəhəng auditoriyaya çıxış imkanını təmin edir. Azərbaycanda televiziya jurnalistikası sahəsinin sürətlə inkişaf etməsinə baxmayaraq, hələ də çox sayda problemlər mövcuddur. Xüsusilə, kadr problemi bütün təşkilatlarda özünü göstərir. Vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün universitetlərdə televiziya sahəsinin nəzəriyyəsini öyrənməklə yanaşı, praktikasına da xüsusi önəm vermək lazımdır. Çünki bu zaman nəzəriyyəni bilən tələbə həmin təcrübədən istifadə edərək peşəkar jurnalistika sahəsinə onun sayəsində addım ata bilər. Buna görə də həmin sahənin nəzəriyyəsini bilən, o cümlədən təcrübəsi

olan mütəxəssislər dəvət edilməli və tələbələrin bu sahədə biliyinin artırılmasında iştirak etməlidirlər. Jurnalistika təhsili verən ali təhsil müəssisələrində yeni media texnologiyalarının tədrisini təkmilləşdirməklə jurnalistlərin peşəkarlığını yüksəltmək vacibdir. Ali təhsil müəssisələrinin jurnalistika fakültələri üçün yeni media texnologiyaları ilə bağlı əsas və seçmə fənlər blokundan, onların məzmunundan (tədris proqramları, sillabuslar, tədris-tematik planlar və s.) və digər zəruri tədris materiallarının nümunələrindən ibarət yeni tədris modeli hazırlamaq lazımdır. Televiziya jurnalistikasının bir fənn kimi konkret məqsəd və vəzifələri müəyyən edilərək peşəkar jurnalist yetişdirməli, onlara bu peşənin sirlərini öyrətməlidir. Tələbələrdə televiziya jurnalistikasının üstünlükləri və xüsusiyyətləri haqqında təsəvvür formalaşdırılmalıdır [8].

Dissertasiya işində Azərbaycan televiziyasının müasir dönmə sistemli analiz olunaraq yayım vahidlərinin janrı mövzu və daşdığı funksiya əsasında təsnifatlandırılaraq qoyulan meyarlardan irəli gələn yaradıcı tələblərə münasibəti araşdırılıb. Son illərin elmi axtarıları nəticəsində “Dünya teleyayımı fəaliyyətinin yaratdığı estetik, sosial, kulturoloji problemlərin cəmiyyətdə yeri” mövzusu əsasında ölkəmizdə bu proseslərin real mənzərəsi yaradılaraq televiziya verilişlərinin istər yaradıcı-estetik tərəfləri, istərsə də mədəni-sosial təsir imkanları konkret misalların tədqiqi ilə üzə çıxarılaraq nümunələrlə qeyd olunub. Araşdırmanın nəzəri və təcrübi metodlarından istifadə edərək televiziya jurnalistikası nəzəriyyəsinin ümumi prinsipləri, analizin göstəriciləri, təhlilin real mənzərəsi və diqqətdən kənar qalan tərəfləri, bu sahədə yaranan problemlərin kompleks təhlili verilib. Dissertasiya işi televiziya jurnalistikası nəzəriyyəsinin yeni vəzifələrinin həlli məqsədini daşıyaraq sənətsüənəslığın, estetikanın, sosiologiyanın, kulturologiyanın nailiyyətləri əsasında əldə olunmuş və onların sübuta yetirilmiş nəticələrinə söykənir [9].

Dissertasiyanın predmeti televiziyanın yaranması, televiziya əid olan onun, metodologiyası daxilində ümumi mövcud xüsusiyyətlər və münasibətlər kateqoriyası, tipik cəhətləri - onun durumu, bu günü, inkişaf tendensiyası, insan və cəmiyyətlə münasibətlər kateqoriyası təşkil edir. Dissertasiya mövzusunun hazırlanması zamanı müxtəlif dillərdə - Azərbaycan, rus, ingilis dilli mənbələr, internet resursları, elektron vəsaitlərdən istifadə edilib. Tədqiqatın elmi yeniliyi də əsas rol oynayır. Televiziya jurnalistikasının mahiyyəti, cəmiyyətə təsiri, teleyayım quruluşu, onun formaları, analiz mexanizmləri, iştirak edən komponentlərin əsasları, nəzəri tərəfləri tapılaraq meydana çıxarılmış teleyayım işi haqqında ətraflı qeyd olunmuşdur. Dissertasiya, əsasən təsviri metodla aparılmış, struktur, funksional təhlil metodlarından da istifadə edilmişdir. Televiziyanın yaranması və bu günü nəzərdən keçirilərkən, ümumi formada inkişafının müəyyənləşdirilməsi aparılarkən, konkret faktlar nəzərdən keçirilərkən müqayisə və təhlil üsullarından istifadə edilmişdir. Dissertasiya giriş, üç fəsil, nəticə və istifadə edilmiş mənbələrin, elmi-nəzəri ədəbiyyatın siyahısından ibarətdir. Burada Azərbaycan jurnalistikası, Azərbaycan televiziya jurnalistikasının tarixindən bəhs edilir və bu materiallar dərs vəsaiti kimi istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Məmmədli, C.Ə. (2001) Jurnalistikaya giriş. Bakı. Bakı Universiteti.
2. Məmmədli, C.Ə. (2001) Jurnalistikaya giriş. Bakı. Bakı Universiteti.
3. Azərbaycan mətbuat tarixi: Ali məktəb tələbələri üçün dərslik (2006)A.Şahverdiyevin redaktəsi ilə. Bakı, Təhsil.
4. Babayev,N.H. (1972) Jurnalistika məsələləri, 1972, s. 269
5. Vəliyev, Ş.Q. (2011) Azərbaycan ədəbiyyatı və mətbuatından araşdırmalar , 2006-2010, Bakı, Elm və təhsil,106-107
6. Zeynalov N.N. (1974) Azərbaycan mətbuat tarixi. I cild, Bakı, ADU nəşr. 57-58
7. Məhərrəmli Q.M. (2003) İctimai televiziya. Bakı, Bakınəşr.
8. <http://modern.az/articles/6372/1/>
9. <https://dilanova.wordpress.com/tag/televiziya-dili/>

Rəyçi fil.e.d. Qulu Məhərrəmli

Göndərib: 01.03.2022

Qəbul edilib: 19.04.2022